

TÓTHNÉ IGÓ ZSUZSANNA*

A tematikus utak hatása az Észak-Magyarországi Régió turizmusára

The Influence of Thematic Tours on the Development of the Tourism of the Region

Thematic tours created the possibility of cooperation and joint presence of culture and tourism in the North Eastern region of Hungary. The above product can be created with the help of relatively small investment, and makes it possible for the tourist offer to be diverse in time and space, it contributes to the incorporation of earlier passive tourist resources, and it creates the prospects for attracting the attention of new categories in terms of demand for branches like cultural tourism, heritage tourism or wine tourism as well.

It goes without saying that thematic journeys or tours bring benefits for the tourist activity of the region. Also, cultural and heritage centered activities help overcome critical issues in the tourist industry of the region like the otherwise difficult to handle limits imposed by seasons or the geographical, regional limits of the tourist industry.

Another aspect I intend to clarify is that an accurately chosen thematic basis not only contributes to the diversification of tourist services in the respective region, but also contributes to the strengthening of the population's cultural identity.

The North-Eastern Hungarian region offers a number of themes which through their autonomy and individual character also make it possible to organically link the given heritage or cultural tours to the already functioning greater European tours of the kind. These thematic tours impose the integration of less well known aspects of events with ones that have already acquired fame and thus they help reduce the otherwise possible decrease of regional concentration. Should the marketing activity be suitable, tourists from abroad could be offered better structured information and thus would be determined to spend longer time in the region.

I intend to illustrate the theoretical issues discussed in my paper through a brief survey of the Palóc tour, which is one of the latest examples of thematic tours in the North Eastern Hungarian region.

I conclude my presentation by stressing the fact that thematic tours impose a great sense of responsibility for the local authorities as well as for the local inhabitants, but if they manage to develop and maintain good relationships and

---

* *Tóthné Igó Zsuzsanna* PhD hallgató, Eszterházy Károly Főiskola, Gazdaságtudományi Intézet.

cooperate adequately the tourist attractions thus involved can contribute to the competitiveness of the region.

Bevezetés

Dolgozatomban a turizmus egyik alternatív lehetőségéről szeretnék írni, amely az exkluzív turizmus irányába tereli a keresletet. Az a szándékom, hogy bemutassam a Palóc út tematikus utat, amellyel folyamatos érdeklődést kelthetünk az Észak-Magyarországi régió iránt. Az identitásunkat megőrizve vonzó desztináció leszünk a hozzánk látogató turisták számára.

Választott témámat azzal a gondolattal erősítem meg, hogy az európai integráció folyamatában a helyi közösségeknek feladata megőrizni az évszázadokon át kialakult kulturális arculatukat. Ennek érdekében számba veszik mindazokat az értékeket, amelyeket a közösség valaha teremtett a saját maga és más emberi közösségek számára. A helyi kultúrák szükségesek a közösségek identitástudatának megőrzéséhez.

A helyi kultúra emlékei felölelik a természeti és épített környezetet, a művészi alkotásokat, műtárgyakat, régészeti leleteket, valamint a szellemi kultúra valamennyi emlékét. Ezek között lehetnek nemzetközi jelentőségűek, nemzeti fontosságúak, illetve a helyi közösség számára fontosak. A múlt életünknek azon részét képezi, amelyre büszkék lehetünk, amelynek ismerete, védelme számunkra meghatározó.

A kulturális értékek fenntartásával kapcsolatosan meg kell jegyezni azt a tényt, hogy az örökségvédelem anyagi áldozatot követel az emberi közösség minden (állami, regionális, települési, családi) szintjén. Az áldozat hosszú távon megtérülő befektetés, amely lehetőséget ad a természet és az emberi közösség közötti harmónia megteremtésére.

Célom a tematikus utak fogalmának meghatározása, az Észak-Magyarországi régió tematikus lehetőségeinek rövid értékelése. A tematikus utak közül kiemelem a Palóc utat, amellyel szemléltetem az együttműködés szerepét a fejlesztésekben.

A fogalom meghatározása

A gyakorlati példa bemutatása előtt néhány elméleti kérdés vizsgálatát tartom fontosnak. A szakirodalom segítségével tisztázom a tematikus utak fogalmát, azt a fogalmi kört, amelyen belül ezek az utak elhelyezhetők.

Ma a világ szinte valamennyi országában találunk különböző témára felfűzött útvonalakat. A természeti, regionális útvonalakat a látogatók önzetiséssel, míg a védett területeket szervezeten, felkészült vezető segítségével járhatják be.

A tematikus utak meghatározása általános és összegző gondolatokat tartalmaz. A fogalom körbejárása az 1970-es években kezdődött, a 90-es években viszonylag pontos meghatározások születtek. A definíciók szerint:

„A tematikus utak integrált, környezetileg érzékeny, fenntartható és releváns interpretációi egy adott témának, melyet szolgáltatások megfelelő fejlesztésével, illetve marketingtevékenység segítségével kínálnak a látogatói és a helyi igények, valamint a környezeti szempontok figyelembevételével, gazdasági, társadalmi és kulturális szempontból kedvező hatások mellett” (Silbergh és társai, 1994).

„A tematikus utak különböző közlekedési formák igénybevételével megközelíthető természeti és mesterséges attrakciókat fűznek fel egy adott téma köré. Az útvonalak a fenntarthatóság elveinek figyelembevétele mellett egyszerre kínálnak ismeretszerzési és szórakozási, kapcsolódási lehetőséget” (Puczkó–Rátz, 2000, 92.).

A tematikus utak tulajdonságai olyan előnyök, amelyek a régió turizmusának fejlesztésében is jól kihasználhatók lennének. A kulturális és örökségutak a régió turizmusának kritikus pontjaira is (szezonális, a kereslet térbeli koncentrációja) kedvező hatást gyakorolnának.

Egy jól kiválasztott témán alapuló termékfejlesztés az adott térség lakosságának kulturális identitását erősíti.

Az örökségút a turizmusban turisztikai terméknek, valamint a látogatómenedzsment eszközének tekinthető, amellyel a látogatók mozgását lehet befolyásolni. Az örökség út egy régió marketingstratégiájának eleme, interpretációs eszköz. Az örökség út a kevésbé látogatott területeken elősegítheti a térség megismerését és a látogatók számának növelését (Puczkó–Rátz, 1999).

A régió és a tematikus utak

Az Észak-Magyarországi Régióban a kulturális értékekre alapozott tematikus utak lehetőséget adnak a kultúra és a turizmus összekapcsolódására, együttműködésére. A tematikus út viszonylag kis befektetéssel kialakítható, képes a turisztikai kereslet időbeni és térbeni diverzifikálására, hozzájárul eddig kihasználatlan erőforrások turisztikai hasznosításához, új keresleti réteg megnyerését teszi lehetővé a kulturális turizmus, az örökségturizmus, a borturizmus számára.

Az Észak-Magyarországi Régióban számos olyan témát találhatunk, amely önállóan teszi lehetővé az örökség út, vagy kulturális út kialakítását, alkalmat ad a működő európai utakhoz való kapcsolódásra. Az ismertebb és kevésbé ismert attrakciók egy úttá való fejlesztése hozzájárulhat a kereslet térbeni koncentrációjának csökkentéséhez. Megfelelő marketinggel a külföldi turisták előzetesen több és jól strukturált információt kaphatnak, amivel hosszabb tartózkodási időt tervezhetnek.

A régióban a falusi turizmus, a borutak, a kastélytúrák a fejleszthető témák közt említhetők. Számos előnye van ezeknek az utazási formáknak. Elsősorban a látogatók nem tömegesen jelentkeznek. Az utazási motivációk közt szerepet kap az adott terület természeti, kulturális adottságai iránt érdeklődés, a hagyományok tisztelete. A mennyiségi szempontok helyett előtérbe kerül a minőség, a növekedési szemléletet felváltja a fejlődés, mint cél, a desztináció értékei fokozott hangsúlyt kapnak.

A mesterséges, kifejezetten szabadidő-eltöltési vagy turisztikai fogyasztási céllal létrehozott attrakciók egyre nagyobb szerepet játszanak napjaink turisztikai kínálatában.

A nemzetközi trendeknek megfelelően Magyarországon megnövekedett a tematikus utak kategóriájába tartozó fejlesztések száma. Az elmúlt évek egyik nagy eredménye, hogy az Észak-Magyarországi Régióban kialakult annak a lehetősége, hogy a turizmus további fejlesztése érdekében, tematikus útvonalakat alakítsanak ki. Mint azt a fentiekben említettem, több téma kialakítására van lehetőség. Az alábbiakban erről szeretnék rövid áttekintést adni.

A tematikus utak olyan turisztikai lehetőségek, amelyek egyszerre kínálnak ismeretszerzési és szórakozási, kikapcsolódási lehetőséget

A régióban az alábbi témákra alakítottak ki útvonalat:

Felső-magyarországi borutak: Az ország északi része különösen gazdag borvidékekben és gasztronómiai élményekben. Magyarok és külföldiek egyre többen és mind gyakrabban kelnek útra, hogy személyesen is megismerkedjenek Észak-Magyarország különleges boraival. Felső-magyarországi borutakhoz Mátra, Eger, Bükk, Tokaj-hegyalja tartozik. A bikavértől a tokaji aszúig különleges borokat kóstolhatunk a borvidék borospincéiben. A borászok borkóstoláshoz jellegzetes táji ételeket kínálnak. Az éttermek, és a falusi vendéglátók is bekapcsolódtak a 2006-os év „Nagy Ízutazás” országos tematikus programba. A magyar ételek és borok kulturális örökségünk részei. A borúti programokhoz sokféle szolgáltatás kapcsolódik: falusi turizmus, gasztronómiai programok, természetjárás, kerékpározás, lovaslás, helyi rendezvények, ünnepek.

A **Vaskultúra útja** olyan tematikus út, amelynek középpontjában az ipari és a technikatörténeti értékek, örökségek állnak.

Az „Európai Vaskultúra Útja” mozgalom, része az Európa Tanács által kezdeményezett Európai Kulturális Utak nemzetközi programjának. Észak-Magyarországon három éve elindított kezdeményezésről van szó, mely a térség termelés- és technikatörténeti emlékeinek védelmét és hasznosítását szolgálja. A cél az, hogy hazánk és ezen belül az Észak-Magyarországi Régió ipartörténeti emlékeit tematikus kulturális útra felfűzve mutassa be a látogatóknak. Ez a vidék virágzó korszakait köszönhette a vassfeldolgozás sokféle ágának, a vashoz kapcsolódó iparágnak, a kezdetektől a napjainkban bekövetkezett hanyatlásig.

Ez a tematikus út az Észak-Magyarországi Régió és a szomszédos szlovákiai területek bányászati és kohászati ipari örökségét mutatja be.

A **Barokk út** „A magyar barokk útja”, „Az európai barokk út magyar szakasza” része az Európa Tanács 1987-ben meghirdetett nagyszabású programja, az Európai Kulturális Utak keretében fejlesztés alatt álló mintegy száz, illetve a már hivatalos elismerést nyert huszonegy útvonal egyikének

Hagyományőrző utak Nógrádban. A tematikus út keretében a nógrádi falvakban bemutatják a helyi hagyományokat, népszokásokat, népdalokat, viseletet, ételeket, épületeket. A természeti értékek a Zagyva-völgyétől, Hollókőn, Pásztón, Vanyarcon, Rimócon, Ipolytarnócon, Nógrádsípeken keresztül színes, változatos képet nyújtanak Nógrád megyéről.

Szagrális utak zarándokoknak

Észak-Magyarország határterület. Átmenetet alkot az Alföld végtelen rónái és az északra húzódó Kárpátok vadregényes bércei közt. A Mátraerdő változatos látványt, egyedülálló élményt nyújt. Ezen a vidéken szent helyek sokasága található.

Szentnek nem csupán templomok, kápolnák és egyéb szagrális emlékek, útmenti fészületek, szentek szobrai bizonyulnak, hanem azok a természeti képződmények is,

amelyekhez valamilyen monda, hagyomány, mese fűződik. Az ilyen szent helyek lehetnek természeti szépségek, hegyek, sziklák, források, patakok, valamint jeles napokon ezrek által látogatott kegyhelyek.

E szent helyek meglátogatása, a kegyhelyek felkeresése: zarándoklat, búcsújárás.

Búcsújáróhelyek, tudós emberek, *gyógyítóasszonyok* és *halottlátók* vonzzák az embereket az ország más tájairól is. A „*palóc vallásnak*” legbensőségesebb motívuma a Mária-kultusz: e nép Máriát és Jézust azonos minőségnek tekintí, Máriát isteni magasságba emeli. A jézusi szerepkörben megjelenő Mária fokozott kultusza kifejezetten palóc sajátosság (Lengyel–Limbacher, 1997).

A Palóc út

A hagyományok és a turizmus kapcsolatának legszemléletesebb, és legújabb eredménye az Észak-Magyarországi Régióban a Palóc út tematikus útvonal. A népművészet értékeinek átörökítése, a falusi életmód szemléltető bemutatása áll a középpontban.

A Palóc Út kialakításához nagymértékben hozzájárult az együttműködés Nógrád megye és Heves megye között. Az előzmények a kilencvenes évekig nyúlnak vissza. A Heves megyei turisztikai koncepció (1997) meghatározta azokat az elveket, amelyek fejlesztése hozzájárult a gazdaság fejlődéséhez. Az elvek között hangsúlyozták a négyévszakos turizmus fejlesztését, a szezonális enyhítését. A kisebb települések bekapcsolódása révén lehetővé válik a térbeli koncentráció csökkentése, valamint a vendégéjszakák számának növekedése. A célok eléréséhez szükséges a turisztikai marketing erősítése, termékfejlesztés, árpolitika, promóció, reklám, értékesítés.

A turisztikai fejlesztési program (1998) konkrét projecteket fogalmaz meg. A Turisztikai Tematikus Operatív Program kulturális turizmus programja a népművészeti hagyományokra alapozottan javasolta a palócság értékeinek, hagyományainak feldolgozását. A Palóc út kialakítása (2003) lehetőséget ad arra, hogy a kínálati elemek szervezeten, összehangoltan, komplex terméket alkotva jelenjenek meg. A szakmai munka során számbavették a palóc értékeket, egyeztettek a szolgáltatókkal, a településekkel.

2004 folyamán előkészítő szakmai egyeztetések kezdődtek Nógrád és Heves megye között arról, hogy milyen módon lehetséges a javasolt útvonal kialakítása. Elkészült a Palóc út kialakítását megalapozó szakmai előtanulmány.

2005. március 11-én Parádon 38 alapító taggal (önkormányzatok, hagyományörző egyesületek, falusi turizmus egyesület, múzeumi szervezet, éttermek, népművészek) megalakult a Palóc Út Egyesület.

Az egyesület nyitott rendszerként működik. Lehetőséget ad új tagok felvételére, elsősorban olyan magánszemélyekkel való együttműködésre, akik különböző szolgáltatásokkal állnak a vendégek rendelkezésére (kézművesek, népi iparművészek, falusi vendégfogadók).

Az együttműködés a települések között lehetővé tette a kínálat elemeinek összehangolását, a programszervezést, a szolgáltatások bővítését.

Az anyagi feltételek megteremtéséhez pályázati forrásokat használtak. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Gazdasági Minisztérium, a Magyar Turishti-

kai Hivatal, valamint a GM Turisztikai Hivatala és Nemzeti Területfejlesztési Hivatal által kiírt pályázatokon jelentős összeget nyertek a fejlesztésekre. (Kiss János, 2005a)

A Palóc út reklámozásával kapcsolatban mind a belföldi, mind a külföldi vásáron való megjelenés jelentős sikerrel zárult.

Az Utazás Kiállításon 2005-ben és 2006-ban önálló Palóc út standot hoztak létre. A standon kézműves mesterségek bemutatói, zenés-táncos műsorok, étel-ital kóstolók jól szolgálták a tematikus út bemutatkozását. Debrecenben, Szegeden, Kecskeméten is jelentős sikerrel zárult a vásár.

A Palóc út tematikus út marketing feladatai között meghatározta a potenciális célcsoportokat:

- Ifjúság (Osztálykirándulások) A szervező pedagógusra óriási felelősség hárul, amikor a palóc falvakba hozza a tanítványait. Az út a tanulók számára élő múzeumot jelent, az út során ismereteket szereznek a palóc kultúráról.
- Seniorok
- Családosok
- Külföldön élő, gyökereket kereső magyarok
- Szakmai csoportok – néprajzkutató, művelődésszervező, szociológus, pedagógus, művész

A Palóc út falvai az év jeles napjaihoz kapcsolódva egész évben kínálnak hagyományőrző programot (farsang, húsvét, pünkösd, szüret).

A további fejlesztések közt szerepel a Palóc út településeinek útbaigazító köztéri tábla-rendszerének megvalósítása

A Nógrád Megyei Önkormányzat a határon átnyúló INTERREG program keretén belül tervezi a Szlovákiával való együttműködést a Palóc út további bővítésére.

A fejlesztésekre a LEADER+ program pályázatai is lehetőséget adnak. Jó példája az együttműködésnek, hogy hat Heves megyei település (Recsk, Sirok, Mátraderecske, Bodony, Parád, Mátraballa) együtt pályáznak.

A Nógrád megyei települések közül Kazár, Terény, Herencsény, Rimóc, Hollókő, Buják kapcsolódott be a programba.

A LEADER+ programban való részvétel célja, hogy a Palóc út falvai olyan fejlesztéseket valósítsanak meg, amelyek a tematikus útvonal egészének fejlődését, a palóc értékek és néphagyományok szemléltetésével a kínálat bővülését szolgálják. (Palóc Út Hírlevél I.)

A Palóc út intézményi háttérét erősítik az önkormányzatok, a Tourinform irodák, valamint a mátraderecskei Palóc Út Turisztikai és Információs Központ. A központ 2005. májusától kezdte meg tevékenységét.

Feladata: a látogatók tájékoztatása a turisztikai kínálatról, a telefonon és e-mail-ről érkező kérdések megválaszolása, a programok reklámozása, az egyesület tagjaival való kapcsolattartás, a turisztikai adatbázis frissítése. (Palóc Hírlevél II.)

Összegzés

A helyi kulturális örökség „megszerkesztése” nagy hozzáértést igénylő felelősségteljes feladat. Beletartozik a helyi kultúra elemeinek számbavétele, leírása, értékelése.

A palóc értékek kapcsán elmondható, hogy a fennmaradt emlékek nagy részét múzeumokban, archivumokban, levéltárakban őrzik. Ezért volt fontos a Palóc út tervezése során számba venni a települések kiemelt palóc értékeit (viselet, használati eszközök, épületek); valamint a hozzájuk kapcsolható programokat, rendezvényeket, egyéb szolgáltatásokat, szállás- és étkezési lehetőségeket áttekinteni.

A Palóc úttal együttjáró örökségvédő munkában meghatározóak azok a szakemberek, szakmai szervezetek, akik a közösségen belül és kívül a helyi kultúra értékeivel foglalkoznak (muzeológus, könyvtáros, pedagógus, szakkutató, népművész).

A Palóc út megvalósításához hozzájárultak a minisztériumok, a regionális és megyei hivatalok, kulturális intézmények. Feladatuk volt a munkában résztvevő közösségek anyagi és szakmai támogatása.

Megállapítható, hogy ez az út a helyi közösségek tevékeny részvételével valósult meg. A falvak tudatos törekvése, és áldozatvállalása tette lehetővé a hagyományos értékek megmentését.

Az eredmények mellett meg kell említeni, hogy a tematikus út, mint kezdeményezés, még csak most indult, tulajdonképpen még „gyerekcipőben jár”. Várhatóan hozzájárul a szezonális csökkentéséhez, segítségével megvalósul a négy évszakos turizmus. A kisebb települések bekapcsolódása révén csökken a térbeli koncentráció. A vendégéjszakák száma növekszik. Erősödik a turisztikai marketing.

Összegzésként megállapítható, hogy a 20. század második felére az értékmegőrző mozgalom a legtöbb országban elérte csúcspontját, kialakult államilag támogatott intézményrendszere és tevékenységi köre.

Az UNESCO és az Európai Bizottság a lokális, a regionális, a kisebbségi kultúrák fennmaradását hangsúlyozza a világ kulturális sokszínűségének megőrzése érdekében. Hitet tesznek a hagyományos szellemi kultúra védelme mellett. Minden emberi közösségnek joga van saját kultúrájának művelésére (Európai Folklór Intézet, 2005).

Hazánk gazdaságpolitikai stratégiájában kiemelt szerep jut a turizmus fejlesztésének, valamint a legsúlyosabb helyzetű megyék fejlesztésének, elmaradott térségek felzárkóztatásának. Az Unió támogatási stratégiájában kiemelt elem a vidék- és területfejlesztés, a gazdasági-szociális kohézió erősítése, a vidéken élők életszínvonalának növelése, a gazdálkodók alternatív jövedelemszerzési lehetőségeinek megteremtése. Mindezen folyamatok magukban hordozzák országszerte, de különösen az elmaradott, hátrányos helyzetű régiókban a vidéken élők egzisztenciális elhelyezkedését a turisztikai tevékenységi körökben, falusi- és/vagy agro-turizmusban.

Források:

- A magyarországi turizmus 2005. évi alakulása [2006/1.], Turizmus bulletin.
- Európai Folklór Intézet [2005]: Kultúra és modernizáció. A kulturális örökség fölmérése, ápolása és védelme a helyi közösségekben. www.folklint.hu
- Idegenforgalmi Iroda, Eger.
- KISS JÁNOS [2005a]: Összefoglaló tájékoztató a Palóc út 2005. évi tevékenységéről, működéséről, eredményeiről. Nemzetközi Kapcsolatok és Idegenforgalmi Iroda, Eger.
- KISS JÁNOS [2005b]: Palóc út hírlevél I. Nemzetközi Kapcsolatok és Idegenforgalmi Iroda, Eger
- KISS JÁNOS [2005c]: Palóc út hírlevél II. Nemzetközi Kapcsolatok és Idegenforgalmi Iroda, Eger
- LENGYEL ÁGNES–LIMBACHER GÁBOR [1997]: Népi vallásosság a palócföldön. Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága, Balassagyarmat.
- PUCZKÓ LÁSZLÓ–RÁTZ TAMARA [2000]: Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei. Geomédia Szakkönyvek, Budapest. pp. 92.
- PUCZKÓ LÁSZLÓ–RÁTZ TAMARA [1999]: A turizmus hatásai. Aula.
- SILBERGH, D. ET AL. [1994]: A Strategy for Theme Trails. In Fladmark, J. M. (ed): Cultural Tourism. The Robert Gordon University, Aberdeen, pp. 123–146.
- Tematikus utak. www.nordtour.hu